

religie zijn, er mocht geen *Joodsche* religie blijven. Hiertoe echter zou 't uit zichzelf nimmer gekomen zijn. De geloovigen uit de Joden, zonden, aan zichzelf overgelaten, door de realiteit veeleer aan het symbool gebonden zijn gebleven, en wereldreligie zou het Evangelie nooit geworden zijn. En hiermede nu zou geheel het doel van de Vleeschwording des Woords hebben gelaafd. Hieruit verklaart het zich dan ook, hoe de Christus zelf, na tenhemel gevezen te zijn, dit feit aan van het Verzoeningswerk door zijn wonderbare macht voorkomende heeft; en Paulus is toen het instrument geweest, dat niet door eenig mensch, maar door Christus zelf gebedeerd is, om dezen allesbeheerschen ommekeer op religieus gebied tot stand te doen komen. Had de Christus zich in den hemel teruggetrokken op een wijs, die de Kerk aan zich zelf overliet, zou zou die Kerk nooit een *wereldreligie* in heel ons geslacht hebben ingedragen. Dat het Evangelie zulks werd, en zoo ook ons bereikte, kwam tot stand niet door wat eenig mensch, maar eeniglijk door wat de Christus van uit den hemel in Paulus heeft gewrocht.

Dr. A. K.

„Ga weg achter mij, Satanas“.

Maar hij, zich omkeerende, zide tot Petrus: Ga weg achter mij, satanas, gij zijt mij een aanstoot; want gij bedenkt niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn.

Mattheus 16: 23.

Jarenlang heeft Jezus de bittere wetenschap van het doodlijk lijden dat hem te wachten stond, alleen gedragen, zonder er zelfs bij zijn intimste discipelen een woord van te reppen. Eerst na de onthulling bij Caesarea Philippi leken wel: „Van toen aan begon Jezus zijn discipelen te vertellen, dat hij moest heengaan naar Jeruzalem... en gedood worden“. In zooverre was dit een verademing voor Jezus in zijn menselijke gevoel. Lijden dat we moeten opsluiten in ons zelf, is dubbel hard te dragen. Er bij 't vriendenhart over klagen kunnen, ontspant 't hart.

Maar liet er nu op, hoe vlak op die ontspanning een nieuwe strijd voor Jezus opkomt, een strijd van Satanas kant op Jezus discipelen, natuurlijk met het doel om door die discipelen Jezus zelf te treffen.

Satan kon Jezus in eigen persoon niet meer aangrijpen. Wel zou hij 't op Golgotha nog beproeven, maar geheel vruchteloos. Zelfbewust kon Jezus het zijn jongeren betuigen: „De overste der wereld komt, maar heeft aan mij niets“.

Doch hiermee was nog volstrekt niet uitgesloten, dat Satan Jezus poogde te treffen in zijn discipelen, en dit, helaas, trof maar al te vaak zijn doel. Met name bij Petrus, met zijn hoog golvend, maar juist daardoor zoo vaak diep insinkend karakter. Petrus zelf was daar niet tegen gekwamd, maar Jezus doorzag het op 't eigen oogenblik. Vandaar het scherpe verwijt, dat Petrus te hooren kreeg: „Ga weg achter mij, Satanas!“

Jezus waarschuwde Petrus hier niet voor Satanas. Dit deed hij later pas. Neen, hier, bij Caesarea Philippi, noemt Jezus Petrus zelf een Satanas. Een verwijt daarom te snuiperend, omdat zoo pas het zeggen vooraf was gegaan: „Gij zijt Petrus, en op deze Petra zal ik mijn Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen ze niet overweldigen“. Vlak daarop nu kondigt Jezus zijn kruisdood op Golgotha aan, onmiddellijk gevolgd door aankondiging van zijn ingang tot heerlijkheid door zijn Verrijzenis; en dit nu brengt Petrus derwijs in de war, dat hij zeggen durft: „Heere, dat zal geenszins geschieden“, en ter bevestiging van dit lichterhartig woord voegt nu Jezus hem dat *Satanas* toe en zegt Petrus toornend in het aangezicht: „Gij zijt mij een aanstoot, want gij bedenkt niet de dingen die Godes, maar die der menschen zijn“.

Satan viel niet Jezus, maar Petrus aan, doch doelende op Jezus. Een zeggen als van Petrus: „Heer, dit zal geenszins geschieden!“ moest den trek naar levensbehoud in Jezus wakker roepen, en zoo de worsteling van Jezus menselijke gevoel tegen de sterfensgedachte weer doen opwaken.

Van de zijde van zijn Goddelijk bestaan kon er uiteraard bij Jezus van geen verzoeking sprake zijn. Doch anders was het met zijn menselijke gevoel. Gethsemane toont ons te over, hoe bang Jezus menselijke gevoel tegen het drinken van den bitteren drinkbeker lag. Te meer, daar wat hem wachtte niet maar het sterven was, maar een dragen van onzen vloek.

Op dat menselijke gevoel van Jezus richt nu Satan zijn laatste pijl. Niet rechtstreeks, gelijk hij Jezus in de woestijn aanviel. Die eerste, overstorte aanval op Jezus was hem te duur te staan gekomen. Doch nu kon 't hem te duur niet staan. De discipelen hadden Jezus zoo zielsinnig lief. Voor die jongeren moest 't daarom een vreeselijke gedachte zijn, nu te moeten hooren, dat zoo straks Jezus als misdadiger aan het Kruis de dood zou worden aangedaan. Daar moest als vanzelf hun menselijke gevoel voor Jezus tegen in verzet komen. In het eerste oogenblik moest hun liefde voor Jezus te sterk spreken, om ook maar de gedachte van zulk een dood te kunnen verdragen. En als zij dan bij Jezus tegen zulk een bitteren aloop van zijn komst op deze aarde protesteerden, kon dat zoo licht Jezus eigen zielsbesef aantasten. Niet dat Jezus tegen den dood opzag, maar de dood was onrein, was onheilig, was straf voor de zonde en hing rechtstreeks met het diepste wezen der zonde samen. De dood moest daarom Jezus wel afschrikken. Gethsemane toont dit dan ook maar al te pijnlijk. En Satanas, die doorziende, want nu een zwak punt in Jezus ontdekte te hebben, en blijft wel zelf achteraf, maar spant er nu een man als Petrus voor, om Jezus van zijn levensroeping af te trekken. En daarop doelde, daartoe strekte dit snijdende zeggen van Petrus: „Heere, dat zal geenszins geschieden!“ Reeds nu zou geheel dezelfde Petrus die bij Gethsemane het zwaard trekt, om 't aan den politieagent van het Sanhedrin te doen gevoelen, dat ze van Jezus zouden afblijven.

En wat nog stelliger hier spreekt, dat zeggen van Petrus heeft Jezus feitelijk ontroerd, en de halve overgeveerdheid in zijn verborgen zielsleven verstoord. Jezus voelde iets in zijn zielebesef, dat spannen ging. Hoor 't maar aan dat scherpe verwijt, waarmee Jezus Petrus terugwijst: „Ga weg achter mij, Satanas!“ Zoo spreekt niet, wie

niet diep in zijn innerlijk wezen de verleiding van de verzoeking voelt. „Gij zijt mij een aanstoot“, is een woord, dat tegenover een discipel als Petrus niet over Jezus lippen kon komen, als Jezus niet zelf in dat woord een satanische verzoeking voelde naderen.

Alle verzoeking komt tot Jezus als van buiten.

Bij ons kan dit ook anders, omdat allerlei zondekiem in ons hart gelegenheid aan satan geeft tot aansluiting. Ons maakt satan dan tot zijn helper en bondgenoot. Hij sluip met zijn giftige voorspiegelingen in ons, en werkt op ons van binnen uit, omdat 't van binnen bij ons, in hart en nieren, zoo onheilig kan zijn.

Maar in Jezus was dit zoo niet. Jezus is niet alleen onzondig, maar zelfs geen roersel der zonde kon bij Jezus in 't hart en nieren zich bewegen gaan. Ook in Gethsemane was dit niet zoo. In Gethsemane is het de afschrik dien het dragen van den vloek Jezus inboezemde; niet dat hij sterven moest.

Vandaar dan ook, dat bij Jezus de satan zich niet verschuilt achter het gordijn van 't leven, maar openlijk te voorschijn moet treden, zal hij Jezus belagen kunnen. Wat in de woestijn voorviel, toont 't zoo duidelijk. Er is in de woestijn niet een ongemerkt prikkelen van Jezus tegen zijn God, maar een op Jezus aantreden. Jezus ontmoeten, Jezus toespreken, Jezus niet beelden van de glanzende wereld tergen. Alles uitwendig. Over het hart van Jezus had satan geen macht, en dit juist wakte zijn wanhoop. Jezus zei 't zoo beslist: „Satan komt wel, maar Satan heeft aan mij niets“.

Maar sloot dit uit, dat satan Jezus in zijn discipelen aanviel? Kon niet allicht een rake pijl, op een discipel als Petrus gemikt, Jezus zelf onthutsen. Satan kende Petrus. Hij wist, wat gevaarlijk karakter Petrus in zich omdroeg. Van daar dat hij steeds weer begeerde vooraf Petrus te ziften als de tarwe. Wie Petrus trof, trof nu daarom Jezus nog wel niet. Maar 't moest Jezus toch krenken, het moest Jezus toch geweld aandoen, als zijn eigen discipel hem een *aanstoot* werd, en dat is 't wat satan met Petrus telkens weer beproefd heeft, en Petrus heeft zijn Heiland dan ook driemaal verlooroched.

Nu voelt ge zelf, hoe die satanische verzoeking in zulk een oogenblik Jezus lijden moet verzaard hebben.

Hoe nu staat ge hierin zelf tegenover uw Heiland?

Had satan nooit op u vat? Is uw Jezus nooit verlooroched ook door uw trouweloos woord? En zoo ja, is ook uw zonde hierin beleden, is ook bij u deze zonde in Jezus' sterven verzoend?

Dr. A. K.

Amsterdam, 19 Maart 1915.

De Gereformeerde Kerk te Amsterdam sukkelde de laatste jaren voortdurend met tekorten. In 1913 steeg dat tekort zelfs tot de som van f 10.700, wat op een budget van f 85.500 zeker veel te hoog is. En wel werden deze tekorten dan wegedekt door een extra collecte te houden, maar op den duur was deze toestand toch niet vol te houden. Regel moet toch wezen, ook in het kerkelijk leven, dat de gewone inkomsten de gewone uitgaven dekken en dat alleen voor bijzondere uitgaven een buitengewone collecte gehouden wordt.

Terecht heeft de financiële commissie ingezien, dat blijvende verbetering alleen te verkrijgen was langs den weg van *vaste inschrijvingen*. Vandaar dat een Commissie werd benoemd, bestaande uit de broeders G. H. A. Grosheide, B. Harrenstein en H. van de Grampel, om voor de verhooging der inschrijvingen te zorgen. Deze Commissie heeft aan alle gemeentelieden een schrijven gericht, waarin niet alleen op het geven van vaste bijdragen wordt aangedrongen, maar ook in een uitgewerkten staat werd aangegeven, hoeveel ieder naar verhouding van zijn inkomsten en het grootte of kleiner gezin, dat hij te onderhouden heeft, behoort bij te dragen om het budget der Kerk sluitend te maken. Vracht van deze actie is, dat reeds thans aan nieuwe bijdragen of verhooging van de bestaande inschrijvingen een som van f 7089 is toegezegd, welk bedrag vermoedelijk nog wel met een f 3000 stijgen zal, daar lang niet alle biljetten zijn ingeleverd en thans eerst begonnen zal worden met persoonlijk bezoek bij alle leden, die nog niet hebben geteekend.

Die uitdaging is niet alleen verblijvend voor de Kerk van Amsterdam, maar geeft ook moed aan heel ons land. Indien ooit, dan scheen thans wel het oogenblik het minst gunstig om aan te dringen op zulk een verhooging van de vaste bijdragen voor de Kerk. Niet alleen de kommersiële tijden, waarin we leven, maar ook de te wachten hoge belastingen zouden eer hebben doen vreezen, dat menigen zijn bijdrage voor de Kerk zou hebben vermindert. En toch heeft een simpel rondschrijven aan de gemeentelieden tot vrucht gehad, dat nu reeds de bijdragen met een *vierde* verhoogd zijn. Het bedrag der inschrijvingen bedroeg tot dusver f 27.248 en steeg nu tot f 34.337. Wel een bewijs, hoe de overaardigheid van ons volk trots den druk der tijden nog stijgen kan.

Nu zegge men niet, dat de gemeente te Amsterdam een uitzondering vormt, daar ze zoo rijk is, dat het haar gemakkelijk moet vallen haar financiële lasten te dragen. Vooreerst telt de Kerk van Amsterdam niet zoo veel rijke leden als men buitenaf wel eens meent; veeleer zou men verwonderd staan als men den staat eens inzag, dien de Commissie van de inkomens der gemeentelieden opmaakte, hoe laag dit bedrag is. En in de tweede plaats maken de dure kerkgebouwen en hoge predikants-tractementen, dat de gemeente naar verhouding meer betalen moet. Daarom stemt het te meer tot dankbaarheid, dat ze terstond bereid bleek, nu de nood dwong, om haar bijdragen zoo aanmerkelijk te verhoogen. Amsterdam gaf daarmede voor heel het land een uitnemend voorbeeld.

Niet het minst heeft daartoe bijgedragen de tactvolle manier, waarop de bedoelde

Commissie de zaak heeft aangepakt. Niets werkt beter op de conscientie, dan dat men in concrete cijfers voor zich ziet, hoeveel men naar verhouding van zijn inkomen behoort te geven. Ieder kan dan zelf nagaan, of hij metterdaad voldoet aan de verplichting, die op hem rust. En niet minder juist was 'het gezien, dat de commissie niet in de eerste plaats aandrong op vermeerdering van de bijdragen in de collecten, maar op *inschrijving voor een vast bedrag*. Zulk een opwekking om eens mild te geven in de collecte mag voor een oogenblik indruk maken, maar wordt straks weer vergeten en helpt niet op den duur. Bovendien kan niemand controleren wat in de collecte wordt gegeven en bestaat dan ook de mogelijkheid niet om degenen, die te weinig bijdragen, daarover broederlijk te vermanen.

Eigenlijk ware de toestand het meest gezond, wanneer de geheele collecte voor de Kerk, evenals het plaatsverhuren, uit onze Kerken kon verdwijnen en alleen ge-collecteerd werd voor de *armen* en voor *bijzondere doeleinden*. Wat men daarvoor offert, is *lijfgeve*, en zulk een gave behoort in de Kerk des Heeren te worden ingezameld, gelijk ook de Apostel Paulus in 1 Cor. 16 voorschrijft. Maar zoo is het niet met de uitgaven *voor de Kerk*, die alleen betaling zijn van wat ieder schuldig is. Waar men als gemeente kerken laat bouwen en daarvoor geldleningen aangaat, of predikanten beroept, aan wie men een vast tractement toezegt, is men ook gehouden om aan deze verplichting te voldoen. De meest juiste oplossing zou daarom wezen, dat elk jaar een begroting dezer uitgaven werd opgemaakt en dat dan de Kerkeraad of Financiële Commissie een berekening maakte, hoeveel ieder naar zijn inkomen had bij te dragen tot dekking dezer uitgaven. Het altoos stuitende geval, dat een predikant van den kansel de collecte moet aanbevelen voor zijn eigen tractement en bijzonder moet aanbevelen, wanneer er te kort is, zou dan niet meer behoeven voor te komen. Evenmin dat in een en dezelfde goddiensttoefening tweemaal ge-collecteerd wordt voor hetzelfde doel, wat eigenlijk een belediging is voor de goede gevers. Bovendien zou ieder dan weten kunnen, hoeveel hij jaarlijks heeft bij te dragen om aan zijn verplichting te voldoen, en van tekorten zou geen sprake meer behoeven te wezen.

Natuurlijk kan dit niet op eenmaal worden ingevoerd en dient ook hier met de historische toestanden te worden gerekend. Waar ons volk jaren lang gewend is geweest zijn bijdragen voor de Kerk in den vorm van collecten en plaatsengelden te geven, en *vaste bijdragen* in menige gemeente nog als iets vreemds worden beschouwd, kan de Kerkeraad niet in eens de kerkcollecten en plaatsengelden afschaffen, om tot het stelsel van vaste inschrijvingen over te gaan. *Dwang* mag in Christus' Kerk niet worden uitgeoefend, en wat in de Hervormde Kerk geschiedt, waar de onwilligen zelfs voor den kantonrechter worden gedaagd, is zeker niet aanbevelenswaardig. Maar wel kan de Kerkeraad de gemeentelieden, zoodat steeds meer de wenschelijkheid van vaste bijdragen wordt ingezien en de bezwaren daartegen worden uit den weg geruimd. Het zwaartepunt zal dan vanzelf van de collecten en plaatsengelden naar de vaste bijdragen verlegd worden, en dan zal het oogenblik kunnen komen, dat met instemming van heel de gemeente, het kerkzakje en het plaatsverhuren verdwijnt en alleen de vaste inschrijving overblijft, om de kerkelijke kosten te dekken.

De actie voor de Vrije Universiteit.

Naar aanleiding van wat we onlangs schreven over het stilstaan van de actie voor de Vrije Universiteit, meldt Dr. T. J. Hagen, secretaris van het provinciaal Comité in Groningen, ons, dat deze actie in Groningen weer met kracht hervat is. Men heeft in de maand Februari een propaganda-vergadering gehouden, waar besloten werd om deze maand weer te maken tot een „Vrije-Universiteits-maand“ en het gevolg daarvan is geweest, dat op de vergadering, die 8 Maart in de stad Groningen werd gehouden, kon meegedeeld worden, dat men in de provincie weer f 250 aan jaarlijkse bijdragen was vooruitgegaan. Ook uit andere provincies van ons land komen dergelijke berichten tot ons. Eerst, na het uitbreken van den oorlog, was men moedeloos geworden en had er 't bijtje maar bij neergelegd, wachtend op betere tijden. Maar nadat de ergste paniek voorbij was, en 't bleek, dat in menige provincie de financiële toestand er toch heuch niet zoo slecht voorstond, was men weer met moed aan den arbeid gegaan. Zeker zullen er zijn, die, hoe gaarne ze ook steunen zouden, thans niet bij machte zijn dat te doen, en al moeite zullen hebben om hetgeen ze beloofd hadden, te betalen. Maar daartegenover staan toch heel wat anderen, die juist in deze dagen bijzonder goed verdiend hebben en daarom ook zeer goed wat bijdragen kunnen.

Maar ook afgezien daarvan is het volkomen juist, wat het Provinciaal Comité van Groningen schreef, dat er alle redenen voor voortzetting dezer actie is, omdat de Vrije Universiteit thans even goed als in gewone tijden behoefte heeft aan steun. Zelfs thans nog meer, omdat de oorlogstractementen, dat de gemeente naar verhouding meer betalen moet. Daarom stemt het te meer tot dankbaarheid, dat ze terstond bereid bleek, nu de nood dwong, om haar bijdragen zoo aanmerkelijk te verhoogen. Amsterdam gaf daarmede voor heel het land een uitnemend voorbeeld. Niet het minst heeft daartoe bijgedragen de tactvolle manier, waarop de bedoelde

deze omstandigheden nog veel minder sprake van kan wezen om voor de Vrije Universiteit een subsidie van het Rijk te verkrijgen. En daarbij komt, dat de uitgaven der Vrije Universiteit binnen enkele jaren nog belangrijk zullen stijgen, daar enkele oudste hoogleraren reeds de leeftijdsgrens naderen, waarop ze emeritaat kunnen nemen, en dan natuurlijk nieuwe hoogleraren in hun plaats benoemd zullen moeten worden. Stel daar nu tegenover, dat de Vrije Universiteit thans reeds met een jaarlijksch tekort worstelt van f 17000, en ieder zal toestemmen, dat zonder een krachtige actie in het land om de inkomsten te versterken, het voortbestaan onzer Hoogeschool in zeer ernstig gevaar zou komen.

Kon nu gezegd worden, dat de overvaardigheid van ons Gereformeerde volk voor onze Hoogeschool reeds haar uiterste spijkkracht bereikt had, zoo zouden we aan de toekomst onzer Hoogeschool moeten wanhopen. Niet alleen zou er niet aan uitbreiding kunnen gedacht worden, maar de Vrije Universiteit zou reeds na enkele jaren aan geldgebrek moeten bezwijken.

Maar van zulk een niet-meer-kunnen-geven kan toch geen sprake wezen.

Wat men dusver gaf, was toch eigenlijk niet veel meer dan een aalmoes. Aan jaarlijkse contributies over heel het land nog niet eens f 25.000, en dat om een Hoogeschool in staat te houden, die thans reeds twaalf professoren bezit! Neem nu alleen de groep onzer Gereformeerden, die tot de Gereformeerde Kerken behooren en wier aantal volgens de jongste volkstelling op een half miljoen wordt geschat, dan geeft dit per hoofd nog geen *vijf cent*. En zelfs al rekent men er bij de collecten, die voor de Theologische faculteit worden gehouden, en die f 16.000 per jaar bedragen, dan komt men nog niet hoger dan *acht cent* per hoofd.

Wel niemand zal met het oog op deze cijfers durven beweren, dat het veld reeds schoon is afgelezen en nergens zelfs een halmpje meer te ontdekken zou wezen, dat nog kon worden afgemaaid. Eer kan omgekeerd gezegd, dat dusver de sikkel nog maar in de eerste schoven is gezet en dat de eigenlijke oogst nog pas beginnen moet. Wat een doeltreffende actie vermag, heeft nu pas de gemeente van Amsterdam bewezen, waar men na een enkele circulaire reeds een verhooging der jaarlijkse bedragen van f 8000 kreeg. Dit toont, dat er, zelfs in deze oorlogstijden, heuch wel geld los te krijgen is, mits men harer ons volk maar duidelijk weet te maken, dat er behoefte bestaat. En juist dat heeft bij de actie voor de Vrije Universiteit dusver te veel ontbroken. Ons volk meende, dat de Vrije Universiteit er wel komen kon. Geld vragen voor haar, was eigenlijk weidre. Vooral na het legaat van Coevorden-Adriani was de schatkist immers ruim voorzien. Zoo dommelde men in en liet violen zorgen.

Daarom verblijden we er ons in, dat de wakkere broeders, die in het vorige jaar de taak op zich namen, om de propaganda met frische kracht te ondernemen, na een oogenblik den moed verloren te hebben, weer met nieuwe bezieling aan het werk zijn getogen. Alleen houde men daarbij wel in het oog, dat men met het winnen van een enkelen contribuant er heuch niet is. Het doel mag niet minder wezen, dan om de bestaande lijst van contribuanten minstens te *verdubbelen*. Het bedrag der contributien, dat nu f 25.000 bedraagt, moet op f 50.000 worden gebracht. Want het tekort moet niet alleen gedekt, maar er moet ook gezorgd worden, dat niet over enkele jaren de nood weer aan den man komt, wanneer de uitgaven vermeerderen. In zulk een vermeerdering der contributie kan best, per hoofd in plaats van vijf tien cent, is toch waarlijk geen te groot offer. Zie het maar aan de Zending, waarvoor ons volk met lust en liefde meer dan een ton per jaar offert.

Dr. C. van Proosdij.

De Kerk van Amsterdam heeft opnieuw een droef verlies geleden, doordat haar ijverige en welsprekende predikant Dr. C. van Proosdij op nauw 56-jarigen leeftijd haar ontbieten werd.

Onvoorziens kwam die slag niet. Reeds geruimen tijd maakte een ernstige kwaal hem het waarnemen van den predikdienst onmogelijk en de Kerkeraad had nog pas besloten hem daarom van de bediening des Woords vrij te stellen, in de hoop dat hij althans nog enkele jaren zijn kracht zou kunnen wijden aan catechisatie en huisbezoek. Maar deze hoop werd niet vervuld, want nu reeds nam God de Heere hem weg om in Zijne ruste in te gaan.

En die rust was wel verdiend, want Dr. van Proosdij was een noeste arbeider in den wijngaard des Heeren. Niet dat hij in breede expansie kracht zocht en op alle terreinen des levens zich bewoog, maar zijn arbeid was intensief, hij gaf zich geheel en volkomen aan zijn ambtelijk werk en ook van hem kan getuigd: de ijver van uw Huis heeft mij verteerd.

Zelf had ik het genoegen jaren lang met hem saam te mogen arbeiden in de destijds nog gedeelde Kerk van Baarn, die mede door zijn invloed tot vereeniging kwam en kon ik niet alleen zijn voorbeeldeloze trouw in zijn herderlijk werk bewonderen, maar mocht ik ook menigmaal genieten van zijn pittige, oorspronkelijke en aangrijpende wijze van preeken.

Want vooral in die predikings school zijn kracht; daarvoor was hem een gansch eigenaardig charisma geschenken. Stil en onbewegelijk stond hij in den kansel, met haast ietwat houterig figuur, maar zijn woord, dat als een waterval over zijn lippen

stroomde, leefde en dwong tot luisteren. Altoos improviserend, wist hij toch meesterlijk zijn taal te beheerschen. Populair, soms op het kante van het triviale al, wist hij toch plotseling weer door menig wonder-schoon beeld of prachtige schijderij aesthetisch genot u te bieden. Practicaal waren zijn preeken, want hij leefde heel het leven van zijn tijd mee; geen gebeurtenis op politiek, sociaal of maatschappelijk gebied, of hij wist het met zijn tekstwoord in verband te brengen; zelfs de Worldshow van Baarn en Baily bood hem de stof voor een treffende inleiding op een preek over Paulus bekeering; en tegelijk verried wel elk van zijn preeken, dat achter den schijnbaren eenvoud dege studie school. Zijn uitgegeven predikatiën over het boek Daniël, waarvan vooral het profetisch gedeelte wel een der moeilijkste preekstoffen is, leggen daarvan getuigenis af, evenals zijn preeken over Job, in een tijd van eigen lijden en zielsmart geboren. Vooral echter was hij in zijn kracht, wanneer hij historische personen uit de Schrift teekende; de historie was ook voor hem la résurrection des morts; onder zijn handen werden ze menschen van vleesch en bloed, die voor u leefden. Trouwens, hoezeer de historie de liefde had van zijn hart, bleek wel uit de verdienstelijke biografie, die hij ons bood van Theodorus Beza, Calvin's opvolger. Maar meer nog dan deze kostelijke gaven trok en boeide hij de gemeente door den ernst van zijn prediking, dwong hij haar eerbied af door de dege-lijkheid en rechtschapenheid van zijn karakter en wist hij haar liefde te winnen door zijn zeldzame trouw in zijn ambtelijk werk.

Bedenkelijke verschijnselen.

I.

Hoewel het Ministerie dat thans voor de belangen van ons volk te zorgen heeft, in menig opzicht aanspraak heeft op de warme erkentelijkheid van heel ons volk voor wat het in deze moeilijke tijden doet, en we niet gaarne door onzijdige critiek de taak, die op het Ministerie rust, verzwaken zouden, mag daarom toch niet nagelaten worden op meer dan één bedenkelijk verschijnsel te wijzen, waaruit wel blijkt, hoe de liberale beginselen, die thans weer den toon aangeven, schade doen aan ons Christelijk volkskarakter.

Dat de Regering, niettegenstaande den ernstigen aandrang en in de Pers en in het Parlement op haar uitgeoefend, weigerde een nationalen bededag uit te schrijven, was wel een bittere teleurstelling. Waarom in een Christelijk land een Regering ter wille van de zoogenaamde „neutraliteit“ geen bidstond mag uitschrijven, is niet in te zien. Amerika's president deed het wel, ofschoon in Amerika Kerk en Staat even-goed als bij ons gescheiden zijn.

En nog meer aanstoot gaf, dat de Regering in deze ernstige omstandigheden, nu voor alle dingen de eendracht van ons volk moet bewaard worden, om sterk te staan voor de ure des gevaars, en daarom de Godsvrede door alle politieke partijen geteekend werd, met twee wetsontwerpen kwam, waartegen bij een niet gering deel van ons Christenvolk zeer ernstige bezwaren bestaan om der conscientie wille. Wat het vraagstuk van den eed betreft, moet toegestemd, dat na de beslissing van den Hoogen Raad, waardoor heel de procedure op losse schroeven kwam te staan, onverwijld voorziening noodig was. Had de Regering dan ook een voorloopige regeling voorgesteld, waardoor de jurisprudentie uit haar moeilijkheid geholpen werd, maar het beginselvraagstuk ongerept was gelaten, dan zou niemand hietegen bezwaar hebben ingebracht. Maar de Regering stelde een regeling voor, die wel degelijk een principieele beslissing inhoudt en feitelijk hierop neerkomt, dat de eed of belofte facultatief gesteld wordt en diensgevolge de *verplichting tot den eed* wordt afgeschaft. Dat in de bestaande wetgeving de eed reeds niet verplichtend was gesteld voor de Doopsgezinden raakte een heel ander geval, want bij de Doopsgezinden kwam, althans oorspronkelijk, deze weigering niet daaruit voort, dat ze niet aan God geloofden, maar dat ze meenden, dat God het afleggen van den eed verbood. Hier had de Overheid dus te doen met een conscientiebezwaar, dat zij het ook ten onrechte, toch op Gods Woord zich grondde; en waar de Doopsgezinden elke verklaring voor den Rechter beschouwden als te zijn afgelegd in de tegenwoordigheid Gods, kon zulk een verklaring als gelijkstaande met den eed worden beschouwd. Geheel anders echter staat de zaak thans, nu menigen den eed welgeeft af te leggen niet uit religieus bezwaar, maar uit anti-religieus bezwaar, d. w. z. omdat men aan het bestaan van God niet meer geloof of althans niet meer aan het bestaan van een God, die den eed hoort en den mein-eedige straft. Moeilijkheid levert dat feit zeker op, want dat zulke personen den eed niet kunnen afleggen, spreekt wel van zelf. Maar er had naar een anderen uitweg moeten gezocht worden dan de voorgestelde regeling, waardoor practisch de verplichting tot den eed wordt afgeschaft en de Overheid nu de belofte, waarbij de naam van God niet wordt genoemd en waarbij de zekerheid alleen ligt in het gegeven woord van den mensch, met den eed gelijk stelt. Daardoor wordt aan de hoogte en heilige betekenis van den eed te kort gedaan en daartegen gaat terecht het protest van een groot deel van onze Christelijke pers.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks sohelen.

In hartelijken dank ontvangen: Postmerk Haarlem een alverbon f 1 met zegenbede; letter H. L. E. te Hilversum f 2.50.

Dr. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.